

KAS KLIIMAKATASTROOFID EESTIS SAGENEVAD?

Isegi maailma parim sünoptik Noa, kes päästis hävingust maakera fauna, ei osanud prognoosida katastroofilise üleujutuse lõpuaega.

Ain Kallis:
Maailma Meteoroloogiaorganisatsiooni väitel peaks kliima soojenemine kaasa tooma just tormisuse kasvu.

FOTOD: MARKO MUMM, JÜRI VLASSOV, PRIIT SIMSON, ALDO LUUD

Ain Kallis
klimatoloog

Sama hästi võiks küsida: kas poliitiliste kataklüsmide arv Eestis on sagenenud? Viimastel kuudel pole meedias ju suurt muud lugeda-kuulda-vaadata kui uudiseid loodus- või parteiõnnetustest.

Inimesed on harva rahul palga, valitsuse ja ilmaga. Sellistel vingel vastiku tuulega, kuid päikeselistel märtsipäevadel, nagu äsja, oleks Inglismaal lausa kohustuslik alustada vestlust: "Kardan, et kevad hakkab saabuma!" Meil aga virisesid kõik, kelle kättarved kerkisid kõrgemale kui talvekuudel.

Vesine pühapäev

Jaanuariuputuse puhul leiti, et see loodusõnnetus oli kui vesi meteoroloogide veskile. Täpsemalt küll – tuuleveskile. Tõi ta ju ka viimastele kaasa sekeldusi, seletamisi, õiendeid. 9. jaanuar, vesine pühapäev tegi tohutut kahju sadadele peredele, tervele linnadele ja küladele. Sääraste uputuste ennustamine ei ole kergete killast. Isegi maailma parim sünoptik Noa, kes päästis hävingust maakera fauna, ei osanud prognoosida katastroofilise üleujutuse lõpuaega.

Jaanuariuputuse ennustus oli Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituudi (EMHI) kolleegidel haruldaselt täpne tuule kiiruse ja ka avamerelaine kõrguse osas. Äärmiselt tugeva tormi hoiatus anti 36 tundi ja võimaliku veetõusu kohta 24 tundi ette. Nii nagu rahvusvahelises praktikas ette nähtud. Ainult et vesi maismaal kerkis ennustatust pool meetrit kõrgemale!

Kui võtate lahti EMHI kodulehekülje (www.emhi.ee), siis leiata sealt 12 loodusnähtust, mille esinemisel võivad kaasneeda suured kahjud nii loodusele kui ka elanikkonnale.

•• **KÕIGEPEALT ORKAANIST, MARUST.** Kui olla norivalt täpne, siis kutsutakse orkaanideks Atlandi ookeanil (Väikse ookeani lääneosas taifuunideks) tegutsevad troopilised tsükloneid, kui neis tuule keskmise kiirus ületab 32,7 meetrit sekundis (118 km/h). Orkaani kiirusega puhuvad tuult ei esine meie kandis just sageli. Selliseks suurtormiks võiks Eestis nimetada kindlalt näiteks 1969. aasta 2. novembri tormi, mil Ruhnu saarel puhus iiliti (mõne sekundi vältel) 48 m/s, ning sajandi tormi augustis 1967, kui keskmine tuul (10 minuti keskmisena) oli Loode-Eestis 35 m/s.

Õöl vastu 9. jaanuari küündisid maksimaalsed puhangud saartel 33 kuni 38 m/s, mandril 21–29 m/s). Metsa olevat murd-

Tallinn pääses võrreldes kahe teise sadamalinnaga, Pärnu ja Haapsaluga, 9. jaanuari tormis kergelt, kuid üleujutuse oht jääb tulevikus ka Eesti pealinna kummitama.

nud esimene torm ligi kuus korda rohkem tänavusest. Meelde jäävaks tegi hiljutise tormi üleujutus läänerannikul.

Torme tuleb juurde

Kui tihti on karta niisuguse loodusõnnetuse kordumist? Statistika järgi peaks tuult kiirusega 43 m/s ette tulema kord sajandis, 39 m/s aga kord 20 aasta jooksul. See on muidugi statistika. Umbes nii nagu arsti lohtus: teie haigus tapab üheksa inimest kümnest. Võite aga olla rahulik – just üheksa ongi surnud!

•• **TORNAADOD, TROMBID, TUULISPASAD** – ikka esineb neid ka meie maal ja suhteliselt tihti – 1–3 aastat. Kõige tuulispasasem aeg oli vihmane, kuid soe suvi 1998 vähemalt 24 keerisega. Nende tulekut ja tegutsemisaega on väga raske prognoosida. Isegi kahest ilmaradarist jääks siin väheseks. Eesti ainuke ilmaradar Harkus "näeb" vaid poolt riigis toimuvat!

•• **PADUVIHMAKS** loetakse ametlikult vaid sajuhulka 30 mm, mis tuleb ühe tunni või lühema aja vältel või siis 50 mm vähemalt 12 tunniga. Sellist valamist esineb kaunis harva, viimati laulupeo ja

Torm ja üleujutus Pärnus nõudis paraku ka ühe inimelu.

Ristna sadamas uputas torm kalalaevad ja lõhkus kai.

jaanuaritormi ajal. Need "padukad", mis katkestavad kontserte või pidusid, on tavaliselt tugevad vihmahood, ei enam.

Loodusõnnetuste hulka kuuluvad veel väga tugevad lumesajud, jäätel, kui traatidel on jääkiht üle 2 cm paks, sama jäme rahe, vähemalt viis päeva jutti kestev pakane (alla –32°) või kuumalaine (üle +33°). Viimased on meie jaoks küll liig võimsad näitajad.

•• **KÕRGE MEREVEETASE.** Õnnetus tabab siis, kui veetase ületab Kroonlinna nulli Pärnus 170, Haapsalus 140, Narva-Jõesuus 160, Tallinnas 120 ja Kuressaares 150 cm võrra. Muide, uuteks vastavaiks rekordeiks püstitati jaanuaris Pärnus 275, Haapsalus 197, Narva-Jõesuus 194, Tallinnas 152 cm üle ordinaari.

Siinkohal peab kohe mainima, et hoiatusi püütakse anda ikka märksa varem, mitte siis, kui vesi juba ahjus või katus pea kohalt lendamas. Hoiatatakse näiteks, kui tuule kiirus ületab 15 m/s, udu, kiilasjääd, jäite, metsade tuleohtlikkuse, põua, tornaadode ja muude ohtude kahtluse korral.

Sageli küsitakse: kas loodusõnnetuste arv on Eestis suurenenud? Vilsandi tormipäevade arvu statistika (aastad 1948–2001) näitab mõningast suurenemist eriti talvekuudel. Meie sünoptikud kinnitavad aga nagu ühest suust, et kõige rohkem esines suurtorme 1970-ndatel. Saksa teadlaste andmed näitavad seevastu tormipäevade arvu kahanemist Põhjamerel. Maailma meteoroloogiaorganisatsiooni väitel peaks kliima soojenemine kaasa tooma just tormisuse kasvu.

Ja veel pärnakaile teadmiseks: viimase 45 aasta jooksul on merevesi ohtlikult kõrgele tõusnud 18 korda. Nii et... •

Meteoroloogiapäeva konverents

Täna tähistatakse meteoroloogiapäeva konverentsiga Tallinnas Rävälä pst 8 suures saalis. Õige mitu ettekannet on pühendatud jaanuaritormile. Teada peaks saama ka, kas tormid, uputused ja põuad on siinmail sagenenud või mitte. Oodatud on kõik ilmahuvilised.

Konverentsi kava:

WWW.EMHI.EE/?IDE=26,427,428